

SÜSLEME TERİMLERİ

Motif: Tekrar eden veya kendi başlarına ayrı ayrı grup oluşturan şekillerin her biri, yanış, örge isimleri de kullanılmaktadır (megep,2009:3).

Bezeme: Türkçe kökenli bir kelime olup, bir yüzeyin daha güzel görünmesi için üzerine yapılan işlemlerdir (Kılıçkan, 2004:5). Herhangi bir yüzeyi süslemek için üzerine boyalı- boyasız düz veya kabartma olarak yapılan güzel biçimler (Kılıçkan, 2004: 68).

Arabesk: Batılıların isim verdiği birbirine geçmiş biçimlerden oluşan bezeme düzeni (Kılıçkan, 2004: 66).

Kenar Suyu: Bezeme, yazı veya benzeri yüzey çevrelerinin dar ve uzun işlemlerle süslenmesi (Kılıçkan, 2004: 71).

Zıh: Biçimlerin kenarını sınırlayan çizgi (Kılıçkan, 2004: 73).

Süsleme Sanatı: Süslenme doğumla başlar. Bunun nedeni sadece soğuk veya sıcaktan korunmak veya örtünmek kaygısı değil kendilerine yeni statüler verecek olan giysi ve takı biçimlerini yaratmaktır. Tüm kültür ve uygarlıklar hangi zaman ve koşullarda olurlarsa olsunlar çevrelerini bezeyerek değiştirme ihtiyacı duymuşlardır. Süslemenin nerede ve hangi tarzda karşımıza çıkacağını kestiremeyiz. Mimari, plastikten at koşum takımlarına, bakır bir tepside çinilere kadar yaygın farklı işlevlerle görülmektedir (Mülayim,1999: 14-15).

Süsleme sanatı, herhangi bir varlığın doğal karakterini ve işlevini bozmadan onu güzelleştirmek amacı ile yüzeylerinin üstüne renkli renksiz, çizgi oyma veya kabartma gibi tekniklerle süslemeler yapma sanatıdır.

Süsleme sanatlarında, motif milletlerin yaşadığı dönemi, kültürünü ve yaşama biçimini en güzel anlatan öğedir. Bir bölgede veya aynı dönemde yaşayan topluluklarda süsleme sanatlarındaki motifler birbirine paralellik gösterir. Malzemenin ve tekniğin gerektirdiği küçük değişiklikler dışında motifin özü değişmez.

Motiflerin gösterdiği özellikler, o bölgenin ya da milletin tarihsel süreklilik içinde süsleme sanatlarının karakterini, sanat düzeyini ve sanat anlayışını izlememize yardımcı olur (Megep,2008:3).

SÜSLEME SANATLARININ GRUPLANDIRILMASI

Süsleme sanatları, değişik şekillerde gruplandırılabilir.

Bu gruplama, süslenen yüzeyin hammaddesine, kullanım alanlarına veya teknik olarak farklı şekillerde yapılabilir. En çok bilinen gruplama, yüzeyin hammaddesine göre yapılanıdır. Sekiz başlık altında sınıflandırılabilir.

Hammaddeye Göre Süsleme Yapılan Yüzeyler

- Taş işlerinde süsleme
- Ağaç işlerinde süsleme
- Maden işlerinde süsleme
- Toprak (çini ve seramik) işlerinde süsleme

- Cam işlerinde süsleme
- Deri işlerinde süsleme
- Kâğıt işlerinde süsleme
- Bitkisel, hayvansal ve sentetik liflerle yapılan işlerde süsleme (kumaş, halı, kilim, örgü, işleme, oya vb.)

Süslemeler süsleme yapılacak yüzey malzeme yapısına göre değişik tekniklerle yapılabilir. Farklı malzemeler üzerinde aynı teknikleri kullanarak da süsleme yapılabilir. Örnek: Ebru tekniği, cam, kâğıt, kumaş üzerine yapılabilir. Malzeme üzerinde kullanım alanlarına göre farklı tekniklerle de süsleme yapılabilir (Megep,2008:3-8).

SÜSLEME SANATLARINDA MOTİF

Geleneksel Türk süsleme motifleri, uzmanlara göre dört grupta sınıflandırılmaktadır.

- Bitkisel motifler (çiçek, yaprak, tohum, dal ve meyveler)
- Figüratif motifler (insan, hayvan, eşya)
- Geometrik motifler (üçgen, kare, daire, beşgen, altıgen vb.)
- Sembolik motifler ((kozmik)güneş, ay, yıldız vb.)

Ayrıca motiflerde kaligrafik öğelerde sıklıkla görülmektedir.

Bitkisel Motifler

Süslemenin en yaygın koludur. Başlıca dört grupta toplanır:

1. Çiçekler

Çiçek çeşitleri: Özellikle lale, karanfil, gül, sümbül vs.

Kullanılan teknik özelliklere göre değişik görünüm kazanmaları:

Minyatür çiçekler: Eskiden “Şükufe” tarzı olarak adlandırılan ve natüralist özellikleri olan bu üslup özellikle on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda benimsenmiş bir süslemedir. Vazolu, vazosuz buketler, tek çiçekler olarak görülür.

2. Yapraklar

Stilize yapraklar; doğal görünüşte olanlar, tek dilimliler, üç dilimli olanlar (Seberk), beş dilimli olanlar (Pençberk), çok dilimli olanlar, birbirlerine sarılmış yapraklardan meydana gelen terkipler (Sadberk), tatbik edildiği sahaların teknik zorunluluğuna uygun özellikleri olanlar, hançer ve geometrik yapraklar gibi pek çok kısımlara ayrılır.

3. Ağaçlar

Türk süslemeciliğinde beş çeşit ağaç süslemesine çok sık rastlanır:

1. Selvi ağacı

2. Hurma ağacı

3. Hayat ağacı

4. Meyveleri belirtilen meyve ağaçları

5. Çiçek açmış ağaçlar

4.Yemiş ve Meyveler

On sekizinci yüzyıla kadar seyrek daha sonraları çok yaygın şekillerde kullanılmıştır. Bunların arasında özellikle üzüm ve nar motiflerinin sembolik anlam kazanarak çok benimsenmiş oldukları görülür.

Hayvansal Motifler

Hayvanlardan ilham alınarak yapılan süsleme Türk mimarisi ve el sanatlarına özellikle on altıncı yüzyıla kadar hâkim olmuştur. Hayvansal motifleri üç alt gruba ayrılmaktadır.

1.Yalın hayvan formları

2.Efsanevi veya mitolojik hayvan motifleri

Harpiler: Yarı insan yarı hayvan şeklinde yapılan yaratıklar gök, kara ve deniz harpisi olarak üç şekilde oluşur.

Zümrüd-ü Anka veya Simurg adları ile anılan efsanevi kuşlar

Ejderler (Ejderhalar)

3.Stilize hayvan motifleri

Kuşlar özellikle kartal ve güvercin

Aslan, kaplan, kurt ve boğa gibi vahşi hayvanlar

At, geyik, tavşan, keçi gibi hayvanlar

Balık ve diğer deniz hayvanları

Rumiler: Hayvanların kanat, bacak ve bedenlerinin stilize edilmiş şekillerinden oluşan ve kökenleri Orta Asya'ya dayanan çok yaygın bir Türk süsleme elemanıdır.

Geometrik motifler: Geometri kurallarına ve ölçülerine uygun stilize edilen kesin motifler bu grubu oluşturur. Daire, üçgen ve poligonlar gibi.

Sembolik motifler: Herhangi bir şeyi sergilemek amacı ile kullanılan veya belirli bir fikri uyandıran şekillerdir. Serbest ve müstakil şekiller, geometriye ve sayılara dayananları pek çoktur.

Motifler bazen yalnız bazen bir arada belli şekiller içerisinde bütünlük kazanarak bir kompozisyonu meydana getirir. Bunlar:

***Rozetler:** Dairesel anlatımları olan bu örneklerin bazıları yerlerine göre sembol olmuşlardır. Hemen hemen her süslemede kullanıldıkları için pek çok çeşitleri vardır.

***Şemseler:** Oval formlar içinde oluşan bu örneklerin en yaygın çeşitleri cilt kapaklarında bulunur.

***Köşelikler:** Üçgen formlarda oluşup köşe boşluklarını süsler.

***Alınlıklar:** Süslenen eserin ön ve en üst kısmında yer alan bölümüdür. Yerlerine göre taç, tepelik gibi isimler alır.

***Panolar:** Süsleme desenlerinin simetrik veya asimetrik tarzda oluşturduğu bütünleşmiş bir kompozisyon görünümü taşıyan yerine göre koltuk, köşelik gibi isimler alan belirli formlar içinde dekore edilmiş tezyini parçalardır.

***Bordürler:** Hemen hemen her tür desenin değişik boyutlarda uygulandığı dekore edilmiş dar ve uzun yüzeylerdir. Yerine göre pervaz, ulama, kenar suyu gibi isimler alır (Megep,2008:3-8).

KAYNAKLAR

Kılıçkan, Hüseyin.(2004). Tarih Boyunca Bezeme Sanatı ve Örnekleri İstanbul: İnkılap Kitapevi. Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Mülayim, Selçuk. (1999). Değişimin Tanıkları Orta çağ Türk Süsleme Sanatında Süsleme ve İkonografi. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
1. Basım.

M.E. B Megep (2008).Seramik ve Cam Teknolojisi Basit Motif Çizimleri Modülü. Ankara.

M.E. B Megep (2009).El Sanatları. Bitkisel Motif Çizimi Modülü. Ankara.